

NOTISER

Ella Odstedt: *Norrländsk folktradition*. Upp-
teckningar i urval och med kommentar av
Bengt af Klintberg (Acta Academiae Regiae
Gustavi Adolphi 84). Kungl. Gustav Adolfs
Akademien för svensk folkkultur, Uppsala
2004. 452 s., ill. ISBN 91-85352-53-5.

Bengt af Klintbergs kommenterade urval av Ella Odstedts uppteckningar av norrländskt traditionsmaterial, som presenteras i föreliggande bok, känns som ett både lovt och lite ovanligt företag i dagens värld. De senaste decennierna har ju sammanställningen av materialpublikationer närmast avstannat på många håll, fastän behovet av dem inte har minskat. Därför är det glädjande att Kungl. Gustav Adolfs Akademien har återupptagit sin verksamhet på detta område. Bengt af Klintberg har en gedigen erfarenhet av dylikt arbete, och det var han som föreslog Odstedts samlingar för utgivning i bokform. Efter att ha läst boken förstår jag varför han valde just hennes uppteckningar; de innehåller många intressanta detaljer som sällan kom med i andra samlingar.

Boken inleds med en presentation av Ella Odstedt som insamlare, och av principerna för materialurvalet i boken. Det är uppenbart att Odstedt var en mycket mångsidig upptecknare, och hennes samlingar täcker alla aspekter av det som Carl Wilhelm von Sydow betraktade som folklorens fält, dvs. folklig dikt, tro, sed och folkets sätt att tänka. Här finns allt från sagor, sägner, visor, ramsor, ordspråk och gåtor till föreställningar om naturen, om människan och hennes lott i livet, trolldom, spådomar och läkekonst samt årets och livets högtider. Tänkesätt och världsbild kommer framförallt fram i de relativt många personliga erfarenhetsberättelserna som ingår i Odstedts material, och i sagesmännens/kvinnornas kommentarer, som hon till all lycka inte redigerat bort. Vi får vara tacksamma över att hon i sitt eget arbete inte tog föreställningen om den ideala uppteckningen på alltför blodigt allvar.

Allt som allt innehåller boken 1487 uppteckningar av varierande längd. Därefter följer en kommentar med

proveniensuppgifter och information om sagesmännen/kvinnorna, ett viktigt redskap för de läsare som vill använda sig av materialet i sin egen forskning. En bibliografi ger sedan vidare litteraturtips om de typer av traditioner som behandlas. Slutligen kommer tre register: det första kopplar ihop informanterna med de texter som upptecknats efter dem, det andra sammanbinder orterna med de uppteckningar som gjorts där, och det tredje är ett sakregister. Dessa underlättar mer riktat sökande efter forskningsmaterial, efter ort eller fenomen.

Det mest spännande materialet är, såsom af Klintberg också påpekar, onekligen folktro- och trolldomstraditionerna, som ofta innehåller berättarnas personliga kommentarer. Här kan man ana konturerna av det sociala sammanhang de ingick i – bättre än i många andra fall där de personliga dragen saknas – och något stoff för idealisering av det gamla bondesamhället är det inte alltid. Just därför är det så värdefullt för den folkloristiska och etnologiska forskningen. Jag är dock övertygad om att hela materialet kommer att vara till stor nytta för nordiska forskare, och det är utmärkt att det nu blir tillgängligt för oss i tryck.

Camilla Asplund Ingemark, Åbo

Signums svenska konsthistoria: Konsten 1915–1950. Bokförlaget Signum, Lund 2002. 695 s., ill. ISBN 91-87896-48-6.

Signums svenska konsthistoria finns numera i tolv band, varav den senast utgivna delen omfattar åren 1915–1950. Återstående delar är *Konsten 1950–1975* och *Konsten 1975–2000*, som kommer att avsluta denna unika genomlysning av det svenska kulturarvet från stenåldern fram till idag. I likhet med föregående band utmärks det gedigna referensverket av såväl bredd som djup – en rad områden av konsten behandlas av kunniga författare knutna till universitet och museer runt om i landet. Måleriet och skulpturen, Grafiken, Textilkonsten, Keramiken, Arkitekturen och Trädgårdskonsten

är några av kapitelrubrikerna författade av auktoriteterna Thomas Millroth, Kristina Mezei, Sofia Danielson, Anne-Marie Ericsson, Björn Linn och Catharina Nolin. Texterna är i allmänhet mycket välskrivna med en påfallande aktualitet när det gäller forskningsläge och nytolkningar av komplexa skeenden. Precis som i tidigare delar av *Signums svenska konsthistoria* håller den grafiska utformningen och det rika bildmaterialet genomgående hög kvalitet.

Den epok som kartlagts – även om det är en vanskelig konstruktion att låta två exakta årtal inleda och avsluta en ständigt pågående process – präglas av konstnärlig förnyelse, den vackrare vardagsvaran och det framväxande folkhemmet. Bildkonsten företräds av modernismens pionjärer som t.ex. Matisse-inspirerade Isaac Grünewald och Sigrid Hjertén, Gösta Adrian-Nilsson (GAN), konkretisten Otto G. Carlsund, naivisten Hilding Linnqvist, koloristen Carl Kylberg och så småningom imaginisterna C.O. Hultén och Max Walter Svanberg. Stilriktningarna inom måleri och skulptur, under de 35 år som skildras i boken, var alltså både talrika och motsägelsefulla.

Under de första decennierna som beskrivs i boken kännetecknas formgivning och byggnadskonst av 20-talsklassicismens spröda tonart för att efter 1930 alltmer anpassas till funktionalismens sakliga stil. Föremål och möbler som blivit vår tids moderna klassiker skapades i en anda där målet var att sprida den goda smaken med hjälp av ”konsten till industrin”. Arkitekturens viktigaste uppgifter blev bostadshus och i samband med offentlighetens utbyggnad även skolor, sjukhus, bibliotek osv.

Idéhistorikern Jonas Hansson inleder bandet på närmare 700 sidor med en initierad bakgrundsskildring som ringar in tidens förutsättningar och ger en värde-

full förståelse av samhällets utveckling i stort. De båda världskrigen påverkade i hög grad även Sverige, som stod utanför händelsernas centrum, under den första hälften av 1900-talet. En viktig förändringskraft var den accelererande industrialiseringsprocessen samt den urbanisering och socialpolitik som följde i dess spår.

Cilla Robach, intendent vid Nationalmuseum, bidrar med ett kapitel om den svenska smakfostran. Hon nyanserar och ifrågasätter (mer än brukligt för den här typen av översiktslitteratur) ett mycket omskrivet stycke designhistoria utan att förlora i klarhet.

I efterföljande kapitel kompletterar Nordiska museets Sigrid Eklund Nyström den översiktliga redogörelsen för de svenska inredningsidealerna. Hon ger konkreta exempel på såväl formgivning av enskilda möbler som hela interiörer från både den privata och den offentliga sfären.

”Att ge tingen form” är rubriken på arkitekturprofessorn Björn Linns beskrivning av industridesignens framväxt. Han behandlar alltifrån armaturer, skiftnycklar och telefoner till bussar och tåg – dvs. all den formgivning som vi i vardagen är omgivna av utan att reflektera över.

På närmare 100 sidor tar därefter Linn nya grepp kring epokens byggnadshistoria istället för att enbart förmedla den gängse schablonbilden av arkitekturutvecklingen. Påfallande är att han går mer analytiskt till väga när han försöker tolka skeendet – i motsats till tendensen att okritiskt rada upp den ena kanoniserade byggnaden efter den andra.

Signums svenska konsthistoria är, som säkert framgått, en imponerande satsning med klassikerstatus. Att kunskapen presenteras i en tilltalande form förhöjer bokens värde ytterligare.

Anna Ingemark, Linköping